

Poleg tega je muzej nakupil, kakor že gori omenjeno, večje število zapiskov narodnih melodij ter fotografij noš in hiš.

Pri tej priliki naj ponovno apeliramo na Slovence, naj ne zanemarjajo svojih narodnih dolžnosti napram svojemu narodopisnemu muzeju. Ta muzej hrani ali bi moral hraniti v svoji razstavni zbirki vse tisto, kar je najpristnejše slovenskega. Že pred letom smo zaman naslovili v časopisih podoben apel na rojake, češ da muzej z odmerjenimi mu državnimi sredstvi pri najboljši volji ne more biti kos svoji veliki nalogi, ker so preskromna. Z njimi samo nikakor ni mogoče dostojno izpopolniti muzejske zbirke, da bi izčrpno prikazovala naš narodni živelj. Zato posnemajmo druge narode in druge države, kjer muzeji večinoma niso nastali iz državnih sredstev am-

pak po prostovoljnih darilih prijateljev folklor. Nedavno smo dobili poročilo iz mladih baltijskih držav, da so osnovale v Dorpatu muzej z 12.000 objekti, katere vse je daroval narod. Čas bi bil, da bi nehali imeti narod samo v ustih, nego da bi Slovenci tudi kaj žrtvovali za svojo skupno stvar. Posnemajmo v tem oziru naše brate Bolgare, Srbe in Hrvate, ki so si postavili požrtvovalno lepe zbirke, ki napram tujcem reprezentirajo njih narodni živelj! Nikomur v korist ni predmet, ki trohni kje v podstrešni shrambi, namesto da bi bil vsemu svetu v korist razstavljen v muzeju! Ne zahtevajte od muzeja za narodopisne malenkosti horendnih cen, ne pojmuje muzeja kot trgovsko podjetje, nego kot narodno stvar, ki mora biti na srcu vsakemu zavednemu narodnjaku.

Niko Županič.

Ob petindvajsetletnem jubileju njegovega znanstvenega in javnega delovanja.

Dne 1. decembra l. 1926. je praznoval petdesetletnico rojstva bivši ministar dr. Niko Županič, znan v političnem in še bolj v znanstvenem svetu po svojih zgodovinskih, etnoloških in antropoloških delih o Jugoslovanih. Zlasti Balkanski polotok je v etnološkem in antropološkem pogledu raziskaval vseskozi od paleolitskih časov do danes in si v to svrhu ustvaril potreben metodičen, lasten sistem na široki znanstveni bazi. Slovencem je po svojem prizadevanju omogočil lasten narodopisni muzej, ki pomeni prvi korak na polju sistematičnega etnografskega dela pri nas, če naj se popravi dosežanja stoletna zamuda, ki je vzrok, da Slovenci do pred par leti nismo mogli svetu pokazati še nobenega uvaževanja

Au vingt-cinquième anniversaire de son travail scientifique et public.

Le 1er décembre 1926 a célébré son cinquantième anniversaire l'ancien ministre Niko Županič, docteur ès lettres, connu dans le monde politique, et mieux encore dans le monde scientifique par ses travaux historiques, ethnologiques et anthropologiques sur les Yougoslaves. Il a exploré dans ses travaux surtout la Péninsule Balkanique des points de vue ethnologique et anthropologique depuis les temps paléolithes jusqu'aujourd'hui, et s'est créé dans ce but le système méthodique nécessaire. Par ses efforts il a procuré aux Slovénes un musée ethnographique à eux qui signifie le premier pas d'un travail ethnographique systématique chez nous, si on veut réparer le retard séculier qui est la

Niko Zupanic

vrednega narodopisnega dela o nas, ki bi moglo inozemcu služiti v znanstvene svrhe, nam pa v kulturni dokument.

Pri tej priliki naj se ozremo po Županičevem, dela, dogodkov in burnosti polnem dosedanjem življenju in skušamo orisati in resumirati njegovo dosedanje delo na polju jugoslovanske zgodovine, etnologije in antropologije, pa tudi njegovo kulturnopolitično delo.

Dr. Niko Županič je bil rojen dne 1. decembra l. 1876. v Gribljah ob Kolpi v Beli Krajini in je pohajal osnovno šolo med leti 1884. in 1887. v sosednjem Podzemlju, meščansko šolo in gimnazijo med leti 1887. in 1897. v Novem mestu. Po maturi v Novem mestu je odslužil enoletni prostovoljski rok in se potem podal na dunajsko univerzo, kjer je sprva poslušal pravo, pozneje pa se je odločil za zgodovino. Vpisal se je na filozofsko fakulteto, kjer je poslušal splošno zgodovino pri profesorjih M. Budingerju in J. Redlichu, zgodovino balkanskih narodov pri K. Jirečku, avstrijsko zgodovino pri J. Hirnu, prazgodovinsko arheologijo pri M. Hoernesu, geografijo in geologijo pri prof. Alb. Pencku in Oberhammerju, filozofijo pri F. Jodlu in W. Jerusalemu. Na podlagi svoje zgodovinske disertacije »Prihod Slovenov na jug« je l. 1903. položil na dunajski univerzi doktorat iz zgodovinske discipline.

Kmalu pa je uvidel, da mu je v svrhu rešitve naloge, ki si jo je bil znanstveno že zgodaj zastavil, namreč posvetiti v rojstven čas zgodovine slovanskih narodov, zlasti Jugoslovanov,

cause qu'encore avant peu d'années nous autres Slovénes ne pouvions offrir au monde aucun ouvrage ethnographique sur nous, digne de considération qui pourrait servir à l'étranger pour ses études scientifiques, et à nous comme document de civilisation.

A cette occasion nous allons considérer la vie de Županič, pleine de travail, d'événements et d'agitation, et essayer d'esquisser et de résumer son travail dans les domaines de l'histoire, de l'ethnologie et de l'anthropologie yougoslaves, mais aussi dans celui de la politique civilisatrice.

Nikola Županič nacquit le 1er décembre 1876 à Griblje sur la Kolpa dans la Carniole Blanche, et fréquenta l'école primaire de 1884 à 1887 à Podzemlje, village voisin, l'école primaire supérieure et le lycée de 1887 à 1879 à Novo Mesto. Après l'examen de maturité à Novo Mesto il fit son an de service militaire comme volontaire, et se rendit ensuite à l'université de Vienne où il fréquenta d'abord la faculté de philosophie pour se décider plus tard pour l'histoire. Il s'inscrivit à la faculté des lettres où il fréquenta l'histoire générale chez les professeurs M. Budinger et J. Redlich, l'histoire des nations balkaniques chez K. Jireček, l'histoire autrichienne chez J. Hirn, l'archéologie préhistorique chez M. Hoernes, la géographie et la géologie chez Alb. Penck et Oberhammer, la philosophie chez F. Jodl et W. Jerusalem. Sur la base de sa thèse historique »L'arrivée des Slovénes dans le Sud« il fit en 1903 à l'université de Vienne son doctorat en histoire.

Mais bientôt il comprit qu'il lui fallait — pour l'accomplissement de la tâche scientifique qu'il s'était posée déjà de bonne heure, c'est à dire d'explorer l'époque du début de l'his-

potrebna širša znanstvena podlaga in se je za nekaj časa posvetil teoretskim etnološkimi in antropološkimi studijem. Kmalu po dovršenih vseučiliških studijah je studiral to stroko pri prof. Joh. Ranku v Monakovem, se podal tudi v Švico k znamenitima strokovnjakoma prof. Schlaginhaufnu v Curih in se seznanil z J. Kollmannom v Baslu.

Etnološki interes je vlekel mladega v svet, na potovanja. Koj po dovršeni gimnaziji in odsluženi vojaščini je v letih 1899. in 1901. prepotoval južno Galicijo, posebno okolico Przemysla, leta 1906. je potoval po Švici in naslednje leto proučeval Srbijo.

Leta 1908. je Županič postal kustos Zgodovinsko-umetnostnega muzeja v Beogradu in ostal potem v muzejski službi vseskozi do danes s prestanki seveda, katere so povzročile svetovna vojna in razne politične misije. Brž ko je mladi doktor dosegel stalno službo, se je z vso vnemo posvetil znanstvenemu delu. Leta 1912. proučuje tedaj v zgodovinskem in etnološkem svetu zelo aktualni problem Pelazgov na poti skozi Bolgarijo in Carigrad, hoteč studirati egejske otoke. Radi nenadnega izbruha vojne med Turčijo in Italijo pa so bile Dardanele blokirane in Županič je mogel potovati le po evropski in azijski carigradski okolici. Zamudo je porabil v svrhu proučavanja maloazijskih Grakov na otoku Halki v Mramornem morju. V Carigradu pa je s privoljenjem ruskega arheološkega instituta Uspenskega studiral prazgodovinske izkopine ter izkopine in osteološke ostanke iz Peteli na Ostrovskem jezeru v Macedoniji, ki so bile l. 1900. prenešene v Carigrad. Ko so

stoire des nations slaves, surtout yougoslaves — une base scientifique plus large, et pour quelque temps il s'adonnait aux études ethnologiques et anthropologiques théoriques. Bientôt après l'achèvement de ses études universitaires il étudia cette discipline chez le professeur Joh. Ranke à Munich, se rendit aussi en Suisse chez le spécialiste renommé Schlaginhaufen à Zurich et fit aussi la connaissance de J. Kollmann à Bâle.

L'intérêt ethnologique conduisit le jeune homme à l'étranger, aux voyages. Tout de suite après avoir terminé l'école secondaire et le service militaire, dans les années 1899 et 1901, il parcourait la Galicie méridionale, surtout les environs de Przemysl, en 1906 il voyageait dans la Suisse, et l'année suivante il explorait la Serbie.

En 1908 Županič devint conservateur du Musée de l'histoire des beaux-arts de Belgrade et il est resté fonctionnaire de musée jusqu'aujourd'hui, pourtant avec les interruptions causées par la guerre mondiale et diverses missions politiques. Dès qu'il avait atteint une fonction stable, le jeune docteur se voua avec empressement au travail scientifique. En 1912 il étudie le problème des Pelages, alors très actuel dans le monde historique et ethnologique, en voyage par la Bulgarie et Constantinople, voulant étudier les îles égéennes. Mais à cause de l'éclat soudain de la guerre entre la Turquie et l'Italie les Dardanelles étaient bloquées et Županič ne pouvait voyager que dans les environs européens et asiatiques de Constantinople. Il employa ce retardement pour étudier les Grecs de l'Asie mineure sur l'île de Halka dans la Mer de Marmara. A Constantinople il étudia avec la permission de l'Institut archéologique russe Uspenski les fouilles préhistoriques et les fouilles

bile Dardanele zopet proste, se je vkrcal na rusko ladjo najprej za Smyrno, pozneje pa odtod odpotoval v Atene. Tam je bil sprejet pri predsedniku vlade, Venizelosu, dvakrat v avdienci in dobil za antropološke studije na razpolago torpedovko, ki ga je vsak dan peljala iz Pireja v Poros, kjer je ležala velika garnizija mornarjev, doma iz egejskih otokov. Studije in podatki, pri tej priliki nabrani, so imeli za posledico Županičeva dela o pelazgijskem problemu in etnogenezi Jugoslovenov, Trojancih in Arijevcih itd. Iz Aten se je Županič podal peš v vasi Hrvati in v Maraton, nabirajoč med potjo zanimiva etnografska opazanja, kmalu potem objavljena v razpravi Hrvati kod Atine.

Neposredno pred izbruhom balkanske vojne se je Županič preko Soluna in Skoplja vrnil v Beograd. Leta 1912. se je udeležil tudi 42. kongresa antropologov v Heilbronnu na Württembergem, kjer je predaval o prazgodovinski etnologiji Troade in se seznanil s slovečimi učenjaki Fel. Luschanom, A. Schlitzem in H. Klaatschem.

Leta 1914. je bil Županič imenovan za kustosa na Etnografskem muzeju v Beogradu, vendar vojna, ki je isto leto izbruhnila, ga je kmalu zavela daleč proč od domovine in mirnega znanstvenega dela. Poverjena mu je bila politična misija in leta 1914. je v tej misiji potoval iz Niša, kjer se je dočel nahajal na vojni dolžnosti, preko Soluna, Aten, Krfa in Brindisija v Rim. Tam je sodeloval pri ustanovitvi Jugoslovanskega odbora pod predsedstvom

et restes ostéologiques de Peteli sur le lac d'Ostrovo en Macédoine qui avaient été en 1900 transportés à Constantinople. Quand les Dardanelles étaient redevenues libres, il s'embarqua sur un bateau russe d'abord pour Smyrne d'où il se rendit plus tard à Athènes. Là il fut reçu deux fois en audience chez le président du gouvernement, Venizelos, et reçut à sa disposition pour ses études anthropologiques un torpilleur qui le conduisait chaque jour du Pirée à Poros où il y avait une grande garnison de marins originaires des îles égéennes. Le fruit des études et des renseignements recueillis à cette occasion furent les travaux de Županić sur le problème pelasgien et sur l'ethnogenèse des Yougoslaves, des Troyens, des Aryens etc. D'Athènes Županić se rendit à pied dans les villages Hrvati et Marathon, recueillant en passant des observations ethnographiques intéressantes, bientôt publiées dans le traité: Hrvati près d'Athènes.

Immédiatement avant le commencement de la guerre balkanique Županić retourna par Salonique et Skoplje à Belgrade. En 1911 il prit part au 42. congrès des anthropologues à Heilbronn dans le Wurtemberg où il fit une conférence sur l'ethnologie préhistorique de la Troade et fit connaissance avec les savants célèbres Fel. Luschan, A. Schlitz et H. Klaatsch.

En 1914 Županić fut nommé conservateur du Musée Ethnographique de Belgrade, mais la guerre éclatant la même année l'éloigna bientôt de la patrie et du paisible travail scientifique. On lui confia une mission politique qui le conduisit en 1916 de Niš où il se trouva jusqu'alors en service militaire par Salonique, Athènes, Corfou et Brindisi à Rome. Là il collabora à la constitution du Comité yougoslave sous la présidence du docteur

dr. Trumbića in komaj v malo prostih urah je mogel posečati antropološki kabinet prof. Sergija na Istituto Romano. Do konca vojne je nato bival v Londonu, kjer je imel Odbor svoj sedež, pol leta se je mudil v Ameriki, kamor je bil odposlan propagirat misel jugoslovanskega ujedinjenja in l. 1919. je v Parizu, kjer deluje na mirovni konferenci kot član delegacije SHS. V Parizu se je seznanil z antropologoma prof. Manourierjem in Hervéjem, ki sta mu za prosti čas dala na razpolago študijsko knjižnico antropološkega muzeja. Leta 1920. je bil Županič imenovan za dopisujočega člana pariške Association pour l'enseignement des sciences anthropologiques.

Politično delo in dožnost sta mu, žal, izza začetka vojne vzela mnogo časa za znanstveno delo, h kateremu je sicer vedno težil. Leta 1921. je postal upravnik Etnografskega instituta v okrilju Narodnega muzeja v Ljubljani, potem ko se je bil zahvalil za čast poverjenika za socialno politiko v zadnji pokrajinski vladi za Slovenijo. Vendar ga je politika že naslednje leto zopet zvala v prestolico, postal je minister brez portfelja v kabinetu Nikole Pašića (1922 in 1923). Po premembi vlade se mu je bilo mogoče zopet vrniti v Ljubljano, kjer je dosegel ustanovitev samostojnega Etnografskega muzeja v Ljubljani, kateremu se je odtlej povsem posvetil. Zopet je prišel čas za mirno znanstveno in književno delo. Nastala so dela: »Bela Srbija«, »Belokranjci«, »Pellegrino di San Daniele«, »Izvor Kostabokov in Sabokov«, »Prvi pojav Antov v zgodovini«, antropološki očrti Tavčarja, Pašića, Vesnića, »Antropologija anadolskih Turkov«, »Srbi Plinija i Ptolemeja«, Kettejeva biografija, »Etnogeneza Jugoslavena«

Trumbić, et ce n'est qu'à peine que dans quelques heures libres il pouvait fréquenter le cabinet anthropologique du professeur Sergi à l'Istituto Romano. Puis il séjourna jusqu'à la fin de la guerre à Londres où le Comité avait son siège, passa six mois en Amérique où il avait été envoyé pour propager l'idée de l'union yougoslave, et en 1919 il travailla à Paris à la conférence de la paix comme membre de la délégation SHS. A Paris il fit la connaissance des anthropologues Manouvrier et Hervé qui mettaient pour son temps libre à sa disposition la bibliothèque d'études du Musée anthropologique. En 1920 Županič fut nommé membre correspondant de l'Association pour l'enseignement des sciences anthropologiques de Paris.

Le travail politique et le devoir ont pris malheureusement depuis le commencement de la guerre beaucoup de temps au travail scientifique auquel il aspirait toujours. En 1921 il devint administrateur de l'Institut Ethnographique auprès du Musée National de Ljubljana, après avoir renoncé à la fonction de commissaire pour la politique sociale dans le dernier gouvernement provincial de la Slovénie. Néanmoins la politique l'appela déjà l'année suivante de nouveau dans la résidence, il devint ministre sans portefeuille dans le cabinet de Nikola Pašić (1922—1923). Au changement du gouvernement il lui était possible de revenir à Ljubljana où il obtint la fondation d'un Musée Ethnographique indépendant auquel il se voue dès lors tout à fait. Le temps du paisible travail scientifique et littéraire revint. Il publia: »La Serbie Blanche«, »Les habitants de la Carniole Blanche«, »Pellegrino di San Daniele«, »L'origine des Kostoboque et Saboques«, »La première apparition des Antes dans

itd. dela, sledeča si v pisani zapovrstnosti v raznoliki vsebini, kakor je čas prinesel impulz.

Leta 1924. je zastopal Županič ljubljanski etnografski muzej na I. kongresu slovanskih geografov in etnografov v Pragi, kjer je bil izvoljen za predsednika pete sekcije in kjer je predaval o prvem pojavu Antov. V jeseni istega leta se je udeležil kot član mednarodnega antropološkega instituta pariškega II. kongresa v Pragi, kjer je imel predavanje o izvoru in pokolenju Srbov. Naslednje leto je kot zastopnik vlade SHS prisostvoval XII. kongresu poljskih medicincev in naravoslovcev v Varšavi, kjer je predaval o morfologiji srbohrvatske lobanje in bil izvoljen za častnega predsednika antropološke sekcije. V septembru l. 1926. pa se je Županič udeležil kongresa nemških in avstrijskih antropologov v Salzburgu.

Ob svojem petdesetem letu more jubilent gledati na znaten kos znanstvenega, političnega in kulturnega dela, ki ga je opravil v tem času.

Da se ne pečamo z Županičevim političnim delom, ki ga bodo bolj pozlicani ocenjevali in obravnavali, naj ob kratkem koncem tega spisa resimiramo in označimo njegovo kulturno politično delo, ki očituje jako narodno tendenco. Poprej pa naj se pomudimo pri najvažnejšem polju Županičevega dela, pri znanstvu in naj v kratkem označimo pomen in značaj tega dela za raziskavanje porekla južnih Slovanov in za znanost sploh.

l'histoire», les esquisses anthropologiques de Tavčar, Pašić, Vesnić, »L'anthropologie des Turcs d'Anadolie«, »Les Serbes de Pline et de Ptolémée«, la biographie de Kette, »L'ethnogenèse des Yougoslaves«, etc., ouvrages de contenu divers en serie variée, suivant l'impulsion du temps.

En 1924 Županič représenta le Musée Ethnographique de Ljubljana au Ier congrès des géographes et ethnographes slaves à Prague où il fut élu président de la 5e section et où il fit une conférence sur la première apparition des Antes. Dans l'automne de la même année il prit part comme membre de l'Institut international anthropologique de Paris au IIe congrès à Prague où il fit une conférence sur l'origine et la descendance des Serbes. L'année suivante il participa comme délégué du gouvernement SHS au Ier congrès des médecins et naturalistes polonais à Varsovie où il fit une conférence sur la morphologie du crâne serbo-croate et fut élu président honoraire de la section anthropologique. Enfin en septembre 1926 Županič prit part au congrès des anthropologues allemands et autrichiens à Salzburg.

A son 50e anniversaire le jubilaire peut contempler un nombre considérable de travaux scientifiques, politiques et civilisateurs, exécutés pendant cette période.

Nous n'allons pas nous occuper de l'action politique de Županič que d'autres, mieux qualifiés, traiteront et apprécieront, mais nous voulons à la fin de cette esquisse brièvement résumer et caractériser son travail civilisateur qui révèle une forte tendance nationale. Mais auparavant il nous faut nous arrêter au domaine le plus important du travail de Županič, au domaine scientifique, et nous allons brièvement caractériser l'importance et le

Zupanič se je v prvi vrsti bavil z etnologijo in zgodovino, delo na tem polju pa, kakor smo že omenili, ga je vedlo tudi na polja prazgodovinske arheologije (prazgodovinske etnologije), paleoetnologije, antropologije in zemljepisa.

Njegove razprave so pisane torej na najširši osnovi, ker je že tema, ki ga Zupanič raziskuje, v njih tak, da posega na različna področja obenem, celo v paleolingvistiko. Šlo mu je predvsem za zgodovinsko in etnološko proučevanje Balkanskega polotoka, ki je bil v tem pogledu vedno premalo raziskan. Stopiti je moral, hoteč zanesti svetlobe v vprašanje izvora Hrvatov in Srbov, na polje kavkazologije, kavkaške zgodovine, lingvistike in etnologije. Spoznal je, da so se prvobitni nosilci imena Srbi, Hrvati, Čehi, našli že med kavkaškimi aborigeni, ki so se kot osvajači naselili med Slovani v sarmatski nižini in tam ustvarili prvo, čeprav primitivno plemensko in državno organizacijo (če je mogoče tedaj o državi že govoriti). Ti narodi so prišli od iztoka Sarmatije v porečje Gornje Visle, Odre, Labe in Sale. Od tam se je del Srbov in Hrvatov, kakor pripoveduje bizantinski cesar Konstantin VII. Porfirogenit, doselil v Ilirik, kjer je ustvaril podlage za srbsko-hrvatsko državo in narodnost. Vatroslav Jagić in njegovi nasledniki sicer trdijo, da je Konstantinovo poročilo izmišljeno, ker vsebuje naravno nemogoče trditve iz etnološkega in sociološkega stališča. Zupanič pa nasprotno trdi, da je treba Konstantina naravno razlagati, šele potem postane razumljiv. (Tako je Zupanič rabil tudi bizantinološke rezultate za svoje studije.)

caractère de ce travail pour l'exploration de l'origine des Slaves méridionaux et pour la science en général.

Zupanič s'est occupé en premier lieu de l'ethnologie et de l'histoire, mais le travail dans ce domaine l'a conduit, comme déjà mentionné, aussi dans l'archéologie préhistorique (l'ethnologie préhistorique), dans la paléoethnologie, dans l'anthropologie et dans la géographie.

Ses traités sont donc écrits sur la base la plus large, parce que déjà le sujet que Zupanič y traite est de telle nature qu'il entre à la fois dans diverses sphères, même dans la paléolinguistique. Avant tout lui étaient au cœur l'histoire et l'exploration ethnologique de la Péninsule Balkanique qui dans ce sens était toujours trop peu explorée. Voulant éclaircir la question de l'origine des Croates et Serbes, il dut s'avancer dans les domaines de la Caucasiologie, de l'histoire caucasienne, de la linguistique et de l'ethnologie où il reconnut que les porteurs primitifs des noms Serbes, Croates, Tchèques se trouvaient déjà parmi les aborigènes du Caucase qui s'établissaient en conquérants parmi les Slaves dans la plaine sarmate et créaient là la première organisation quoique primitive de tribu et d'état (si on peut alors parler d'état). Ces nations venaient de l'orient de la Sarmatie dans les bassins de la Vistule supérieure, de l'Oder, de l'Elbe et de la Saale. De là une partie des Serbes et Croates, d'après le récit de l'empereur byzantin Constantin VII le Porphyrogénète, s'établit dans l'Illyricum où elle créa la base pour la nation et l'état serbo-croates. Vatroslav Jagić et ses successeurs prétendent que le rapport de Constantin est une fable, parce qu'il contient des affirmations naturellement impossibles des points

Okrog teh osnovnih problemov se vrte vsa Zupaničeva raziskavanja več ali manj. V koliko so njegovi izsledki pravilni, bodo sodili znanstveniki. Mi naj v podrobnejšem pokažemo in resimiramo njegovo znanstveno delo s katologom del in njih kratko prikazano vsebino.

I. Znanstvene razprave, studije, članki in kritike N. Zupaniča.

1. **Macedonija.** (Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, Ljubljana 1904, str. 71—107.) V tem delu je podana narodnostna statistika Makedonije, medsebojni odnošaji makedonskih narodnosti in njih kulturnopolitično stanje pred balkansko vojno.

2. **Die Illyrier.** Auszug aus einem Vortrage. (Sitzungsberichte der Anthropologischen Gesellschaft, Wien 1906/7.) Glej Sistem historijske antropologije!

3. **Jovan Cvijić.** Biografska studija. (Dom in Svet, Ljubljana 1907, let. XX., str. 264—271.)

4. **Telesna metamorfoza narodov na našem jugu.** (Dom in Svet, Ljubljana 1907, letn. XX., str. 561—563.) Glej Die Illyrier in Sistem historijske antropologije!

5. **Sistem historijske antropologije balkanskih naroda.** (Starinar V. R. II, III, Beograd 1908.) Avtor je v tem delu zbral ves do leta 1908. znani antropološki material iz predzgodovinske, antične srednjeveške

de vue ethnologique et sociologique. Mais Zupanić affirme au contraire qu'il faut interpréter naturellement le rapport de Constantin, alors seulement il devient compréhensible. (Ainsi Zupanić a utilisé aussi les résultats de la byzantinologie pour ses études.)

Autour de ces problèmes fondamentaux tournent plus ou moins toutes les recherches de Zupanić pour lesquelles il s'est créé son système dans le domaine vaste de toute l'ethnologie. De l'exactitude de ses recherches jugeront nos descendants. Nous allons plus en détail montrer et résumer son travail scientifique par le catalogue de ses ouvrages en désignant brièvement leur contenu.

in moderne dobe ter je dokazal, da je v teku stoletij nastopila telesna metamorfoza tako pri starih Ilirih kakor pri Grkih in južnih Slovanih. Po Zupaniču so bili Iliri v zgodnji železni dobi v glavnem dolihokefalni in svetle kompleksije, tekom stoletij pa jim je postala oblika lobanje krajša in jim je potemnela kompleksija. Vzrok temu pojavu je bilo rasno mešanje, pri katerem se je zmagonosno uveljavila brahikefalija posebno z ozirom na obliko možganske posode.

6. **Izveštaj o antropoloških i arheoloških proučavanjima Srba u Kranjskoj.** (Godišnjak srpske kralj. akademije, Beograd 1909.) Avtor je v tem delu kratko orisal zgodovino naseljevanja Uskokov v Beli Krajini ter na podlagi lastnega merjenja in opazovanja podal antropološki opis Žumberčanov in Marindolcev, kateri poslednji so ostali pravoslavni do danes.

7. **Misli o fozioetnologiji.** (Beograd 1909.) V tej studiji se avtor pritožuje nad zanemarjanjem antropologije pri južnih Slovanih. Ta veda bi

se morala negovati kot kraljica vseh znanosti, ker ima za objekt svojega raziskavanja človeka samega in narode ter je v stanu odkriti mnogo zagonetk, ki jih krijeta rasa in kri.

8. Referati i kritike. (Starinar III, Beograd 1909.) Avtor referira in kritizira knjige: R. M. Hrvatska Bosna, Mostar 1908 (pod psevd. Nikola Gribljanovič). — D. Gorjanovič-Kramberger: Potječe li moderni čovjek ravno od diluvijalnog homo primigeniusa? Beograd 1905. — D. Gorjanovič-Kramberger: Der diluviale Mensch von Krupina, Wiesbaden 1906. — Weisbach-Gluck: Crania bosniaca, Sarajevo 1906. — J. Wateff: Contribution a l'étude anthropologique des Bulgares, Paris 1904. — S. Wateff: Taches pigmentaires chez les enfants Bulgares, Paris 1907. — Walter Šmid: Altslovenische Gräber Krains, Ljubljana 1908. — Hugo Obermaier: Das geologische Alter des Menschenschlechtes, Wien 1908. — Moritz Hoernes: Die prähistorischen Menschenrassen Europas, Wien 1909.

9. Ka istoriji promene spoljašnosti balkanskih naroda. Odgovor gnu. Jovanu Radoniću. (Starinar IV, Beograd 1910.) Avtor replicira na kritiko P. Radoniča in navaja nov dokazni material, da so bili stari Ilirci in Tračani v glavnem dolihokefalni in svetle kompleksije.

10. Trojanci i Arijevci. Prilozi preistoriji i paleoetnologiji Male Azije, Egeje i Balkanskog poluostrva. (Glas srpske akademije LXXXVI, II, 51, str. 167—290, Beograd 1911.) Še preden se je Zupanič začel baviti s paleolingvističnimi studijami, je domneval na podlagi osteoloških ostankov, najdenih na raznih krajih Balkanskega polotoka ter po sosednji Troadi, da je moralo v predmikenski dobi tam bivati nearijsko prebivalstvo, ki ni govorilo

indoevropskega jezika in ni imelo ksantodolihokefalnega fizičnega obilježja. To je Zupanič dokazal v gori omenjeni studiji in pozneje je paleolingvistika to potrdila. Zupanič trdi, da so bili predmikenski prebivalci Troade, Egeje in Helade neke vrste prvobitni mediteranci male rasti in temne kompleksije, med katere pa so se še pred prihodom Indoevropcev na jugu pomešali iztočni melanobrahikefalci. To prearijsko prebivalstvo balkanskega polotoka in Egeje ni govorilo niti semitski niti indoevropski jezik, ampak je pripadalo alarodski družini, ki je bila na balkanskem polotoku znana pod imenom Pelazgov. Glej tudi Trašgom za Pelazgima!

11. Žumberčani i Marin dolci. Prilog antropologiji i etnologiji Srba u Kranjskoj. (Prosvetni Glasnik, Beograd 1912.)

12. Hrvati kod Atine. Prilozi antropologiji i istoriskoj etnologiji Atike. (Starinar, god. VI, Beograd 1914.)

13. Pontijski Bugari. (Prosvetni Glasnik 1915, Beograd.) V tej knjižici podaja avtor rezultate proučavanja ob ca. 180 bolgarskih vojakih, ki so bili l. 1913. ujeti od Srbov na Zletovski Reki in ki so bili internirani v beograjski dolnji trdnjavi. Bili so večinoma doma od črnomske strani, a največ iz Dobrudže, ki je potem deloma pripadla Romuniji. Dobrudža je antropološki zanimiva zato, ker so se tam v srednjem veku naseljevala razna tatarska plemena in se je zato prebivalstvo v rasnem pogledu kmalu jelo razlikovati od zapadnih in južnih Bolgarov.

14. La sang et la race Yougoslave. (Paris 1919.) Za časa mirovne konference v Parizu napisana brošura, v kateri avtor popisuje edinstvo narodov med Pontom in Adrijo,

opirajoč se na teorijo Vatroslava Jagića in pravi, da Jugoslovani po krvi niso samo slovanska rodbina, marveč, da tvorijo sintezo ksantodolihokefalije, melanobrahikefalije in melanodolihokefalije, ker so v njih utonili ostanki predсловanskih narodnih elementov. Avtor misli, da so bili Slovani od zgodovine pozvani, da regenerirajo antično in bizantinsko omrtno kulturo in duha.

15. Les premiers habitant des pays Yougoslaves. Ethnologie paleolithique et neolithique de l'Illyricum. Extrait de la Revue Anthropologique, janvier, fevrier 1919. (Paris 1919.) V tej brošuri, izdani v Parizu za mirovne konference, razpravlja Zupanič na podlagi osteoloških ostankov o rasmem obeležju prebivalcev na današnjem Balkanu v starejši in mlajši kamnovi dobi. Polemizirajoč z Gorjanovič-Krambergerjem, negira Zupanič tezo, da se je današnji človek razvil neposredno od neandertalca potem evolucije in da se je neandertalcu čelo zvišalo, ker je sčasoma bolj in bolj rabil mozeg. Zupanič misli, da je moral misleč človek že imeti za mišljenje sposoben mozeg in predpostavlja, da je bilo takrat, ko je živel krapinski neandertalec, v Evropi še več drugih ras, od katerih pa je neandertalca vsaj ena fizično in duševno nadkriljevala. Tej rasi je neandertalec polagoma podlegel in izginil, kakor so izginili Indijanci že skoro v Ameriki. Nadalje polemizira avtor proti nemškimi antropologom, ki hočejo imeti dvoje brahikefalnih ras v Evropi: domačo, curoccipitalno, baje evropskega izvora plannocipitalno, ki naj bi bila azijskega izvora in kateri bi imeli pripadati brahikefalni Slovani, zlasti Srbi. Ta teza se po Zupaniču ne more držati, ker imamo striktno dokaze za to, da so

bili južni Slovani ob prihodu na jug dolihokefalni, v kolikor pa niso bili dolihokefalni, so bili curoccipitalni.

16. Ethnogeneza Jugoslavena. (Rad Jugosl. Akad., knjiga 222, Zagreb 1920.) Gre za sistematično obdelavo rasnih obilježij narodov, ki so bivali na tleh Balkanskega polotoka (Sloveni).

17. Evgenika dr. Ivana Tavčarja. Slov. Narod 1921 ter ponatis.

18. Bela Srbija. (Narodna Starina, Zagreb 1922.) S tem delom se je avtor podal na polje bizantinologije, braneč avtoriteto Konstantina Porfirigenita, katerega poročila o prihodu Srbov in Hrvatov v Ilirik je v bistvu smatrati resničnim. Naspoti Jagiću in modernim jugoslovanskim zgodovinarjem zagovarja Zupanič dualizem pri naseljevanju Balkanskega polotoka po Slovanih, to je, na so najprej na elementaren način poplavili Balkanski polotok Slovani od Črnega do Jadranskega morja v masi, potem so pa prišli Hrvati in Srbi iz oblasti Gornje Visle, Labe in Sale kot vojaški organizirana družina. Ustanovili so državo v centru Ilirika. Podobno kakor so tudi maloštevilni Bolgari podčiniili tračanske Jugoslovane, dali državi in narodu ime, etnično pa v glavnem izginili.

19. Maskirana glavica od pečene gline iz Vinče u Srbiji. Prilog preistoriji na zemlji Južnih Slavena. (Starinar 1922, Beograd.) Avtor datira glavico v eneolitsko ali zgodnjebronasto dobo.

20. Dragotin Kette. Sećanja jednog prijatelja. (Prilozi za književnost, istoriju i folklor II, 2, Beograd 1922.) Spomini na prijatelja, oris miljeja novomeške sredine, v katerem je Kette živel. Referat o tej brošuri PP. Brežnik v Jutarnjih Novostih.

21. Tragom za Pelazgima. Prilog preistorijskoj etnologiji Slove-

nije, trupa Balkanskog poluostrva. (Narodna Starina, Zagreb 1922.) Pred prihodom Indoevropecev na jug so živeli na Balkanskem polotoku prebivalci, ki so bili po krvi in jeziku sorodni Etruščanom, Ligurcem, Kasitom, Sumerijcem itd. ter Egipčanom na eni strani, na drugi danes živečim Baskom in kavkaškim aborigenom (Čerkezom, Lezgincem, Gruzinom). Sestojali so iz sledečih plemen: Iz Pelazgov v ožjem smislu besede, iz Lelegov in Karcev. Pelazgijskega izvora so tudi neka krajevna in osebna imena, kakor n. pr. Naissos, Hebros, Axios, Arba, Illyri (dežela kač), Mesia (Šumadija), Carusadus (Kras), Carantania, Carniolia, Bato (baskovski *bat* pomeni eden, gruzinski *baton* pomeni gospodar itd.).

22. Pellegrino di San Daniele, umetnik naše krvi. (Zbornik za umetnostno zgodovino, Ljubljana 1923.)

23. Nepoznani podobi Janeza Trdine in Leopoldine Kuraltove. (Dom in Svet 1924/I.)

24. Srbi Plinija i Ptolemeja. Pitanje prve pojave Srba na svetскоj pozornici s historijskog, geografskog i etnološkog stanovišta. (Sbornik radova posvećen Jovanu Cvijiću povodom tridesetl. godišnjice naučnog rada od prijatelja i saradnika. Beograd 1924. — Sep. odtis. Državna štamparija kraljevine SHS. Beograd 1924.) Prvobitni nosilci imena »Srb« niso bili Slovani in se niso javili najprej v Evropi nego v področju zapadnega Kavkaza in to v I. stol. pred Kr. Ime »Srb« je alarodskega izvora in sicer od avarsko-lezginskega korena *Sur* — človek, končnica plur. — *bi*. Ko so se pod pritiskom prvega navala Hunov še pred Krist. rojstvom pomikali sarmitski narodi čez Don v Vzhodnjo in Srednjo Evropo, so šli z njimi tudi Jazygi in Srbi. Srbi so se poslovanili kot gospodujoča, a

malobrojna kasta in prišli pod pritiskom Avarov v današnjo Saksonijo in se je od tam okrog leta 626. del njih preselil na poziv bizantinskega cesarja Heraklija v Illyricum. Tu so obenem s Hrvati pomagali premagati Avare in se udomačili kot gospodarji med tamšnjimi Jugoslavlani.

25. Prvi pojav Antov v zgodovini. Predavanje na I. kongresu slovanskih geografov in etnografov v Pragi dne 4. junija 1924. (Ljubljanski Zvon 1925.) Po Niederlu i. dr. se Anti prvikrat pojavijo v IV. stol. po Kr. ob času prihoda Hunov v Evropo. Zupanič je dokazal, da se pojavijo že v I. stol. po Kr. ali ne kot Slovani in ne v Južni Rusiji med Dnjeprom in Dnestrom, ampak na iztočni obali Azovskega morja v tedanji Asia Sarmatia. Kakor Zupanič trdi, so Anti tedaj še govorili alarodski (čerkeski) idiomi in so se poslovenili šele pozneje, ko so prišli čez Dnjepr med transkarpatske Slovane. Zupanič dalje trdi, da žive Anti še danes kot lezginsko pleme ob reki Koissu v področju zapadnega Kavkaza.

26. Belokranjci. (Narodna enciklopedija SHS, I. knjiga, Beograd 1925, str. 225—228.) Osnovna razdelitev Belokranjcev v posamezne jezikovne skupine in v skupine po noši. Detajliran opis obleke Poljcev iz metliško-podzemeljskega predela. Razmatranja ob psihološki osobini Belokranjcev in psihološka primerjanja s črnimi Kranjci.

27. K vprašanju izvora Kostobokov in Sabokov. (Niederlov Zbornik 236—242, Obzor prehistorycky, Ročnik IV, Praga 1925.) Šafařík in Niederle sta smatrala Kostaboke za prednike Jugoslovanov, ki so bili v II. stol. vdrlji iz področja gozdnih Karpatov na Balkanski polotok in oplenili Delfi ter zažgali elevzijsko svetišče v

Atiki, a so se zopet vrnil. Zupanič je dokazal, da imeni Kostabok in Sabok nista indoevropskega, še manj slovanskega izvora, ampak predindoevropskega, alarodskega. Kostaboki (Kistaboki) znači prebivalci bukovega gozda (bukovinci), Saboki pa isto, namreč bukovinci ali šumadinci. Zanimiva je Zupaničeva konstatacija, da je naziv Kostaboki najbrž sestavljen iz dveh plemenskih imen Kosti (Kisti) in Boki, kateri obe imeni so omenjali antični pisatelji v področju Kavkazije. Kisti še danes žive kot čečensko pleme v področju gornjega Tereka.

28. Iliri. (Narodna enciklopedija SHS II., Beograd 1926.) Avtor razpravlja o etnološki pripadnosti, jeziku in fizičnem habitu Ilirov od prazgodovinske in antične dobe. Prvi so od železne dobe do konca antike menjali svoj habitus v smeri temnejše kompleksije in kratkoglavnosti.

29. Krapinski človek diluvija. (Narodna enciklopedija SHS II., Beograd 1926.) Zgodovina krapinskega človeka, njegov telesni ustroj, ročna dela, določevanje dobe, v kateri je živel, njegovo mesto, ki ga med paleolitskimi rasami zavzema, krapinski človek iz starejše musterienske dobe.

30. Les origines des Serbes (Institut Internationale de l'Anthropologie, II. Session, Prague 1926). Vsebinsko, glej Srbi Plinija i Ptolemeja!

31. Antropološki očrt Nikole Pašića in Milenka Vesenića. (Etnolog, Ljubljana 1927.)

32. K antropologiji osmanskih Turaka angorskega i konijskega vilajeta. (Etnolog I., Ljubljana 1927.)

II. Kulturnopolitični eseji in članki.

Poleg svoje prve, znanstvene naloge je vršil dr. N. Zupanič še druge, kulturne in politične, nacionalne naloge v javnosti. Že kot visokošolec na

Dunaju je l. 1901. spoznal potrebo po tem, da se združi naša mlada inteligenca k narodnopolitičnem delu, spoznal veliko nujnost propagande za misel jugoslovanskega ujedinjenja in osvobodjenja izpod avstrijskega jarma. Začel je torej obenem z dr. Dergancem izdajati na Dunaju nacionalistično usmerjeno mesečno revijo »Jug«. Za ustaje v Makedoniji v l. 1902/3. je Zupanič literarno opozoril Evropo na neznosne razmere Srbov v Turčiji ter spisal brošuro »Mazedonien und das tuerkische Problem«, leta 1912. se je na Dunaju potegnil za dostop Srbije k morju in za srbsko Kosovo (Altserbien und die albanische Frage).

Leta 1907. je na poziv srbske nacionalistične omladine »Slovenski Jug« in rajnkega prof. Cvijića, ki se je bil toplo zavzel za avtorja obeh navedenih nemških del, emigriral v Beogradu. Vzporedno z znanstvenim delom o Jugoslovanih gre odtlej Zupaničevo kulturnopolitično delo za ujedinjenje in osvobodjenje Jugoslovancev. Za svetovne vojne je bil iz Niša, kjer se je l. 1914. nahajal na vojni dolžnosti, odposlan v Rim, kjer je pomagal ustanoviti »Jugoslovanski Odbor« in propagiral misel ujedinjenja Jugoslovancev z govorom in peresom med zavezniškimi narodi: Francozi, Angleži, Amerikanci. Leta 1919. je fungiral kot delegat SHS na mirovni konferenci in v letih 1922. in 1923. je postal minister v kabinetu rajnkega Nikole Pašića. Odtlej mnogo deluje na političnem polju.

Na kulturnopolitičnem in nacionalnobojnem polju so najpomembnejša Zupaničeva dela:

1. Revija »Jug«, I., 1—7, str. 1—232, Dunaj 1901. (Urednik Niko Zupanič, izdajatelj F. Derganc.)

2. Jugoslovanska romanatika. (Ljubljanski Zvon XXII., št. 12, str. 832—839, Ljubljana 1902.)

3. Mazedonien und das tuerkische Problem. (Wien 1903, pod psevdonimom K. Gersin.)
4. Ilirija. (Ljubljanski Zvon XXVII, št. 8—10, Ljubljana 1907.)
5. Stara Srbija, Macedonia in Jugoslovanstvo. (Slovenski Narod XL., str. 83—84, dne 12. in 13. IV. 1907.)
6. Impertinentno izzivaje Jugoslovanov. (Slovenski Narod XLI, št. 101, dne 30. IV., Ljubljana 1908.)
7. Slovensko časnikarstvo. (Beograd 1911.)
8. Altserbien und die albanische Frage. (Wien 1912.)
9. Avstrija in albansko vprašanje. (Slovenski Narod XLV., št. 101, dne 30. IV. 1912.)
10. The Strategical significance of Serbia. London 1915.
11. Genealogical tables of serbian kings in The map of Yougoslav territory u knjigi South slay Monuments, London 1917.
12. O Slovencima (z uvodom Ivana Meštrovića, New York 1915).
13. Pro patria mea Slovenia. (НОВО ЗВЕНУ). Petrograd 1915. (Vidi: O Slovencima).
14. Срби браћо, хвала Вам. (Poslanica Srbom po deklaraciji vlade v Nišu 7. XII. 1914). Niš 1915.
13. Kosovo. (Zabavnik, I., 3. Krf 1917.)
14. Znameniti Jugoslovani. (Franjo vit. Miklošič, Zabavnik II., 12/13, Krf 1918.)
15. Severozapadna granica Balkanskog poluostrva. (Zabavnik I., 6., Krf 1917.)
16. A chapter of the old Slovenian Democracy. (Epilog k delu B. Vošnjaka, London 1917. Slovenska izdaja 1919, Ljubljana, iz angleščine prevel ing. V. Zupanc).
17. La question du Prekmurje, de la Styrie et de la Carinthie (izdano obenem z I. Žolgerjem, M. Brezigarjem, L. Ehrlichom, Pariz 1919).
18. Apercue générale de la litterature Yougoslave. (Paris 1919.)
19. Les races Yougoslaves. (Paris 1919.)
20. Ave Illyria! (Paris 1919.)
21. Narodna radikalna stranka. (Ljubljana 1921.)
22. Ob Draškovičevem grobu. (Slovenski Narod, LIV, št. 163.) Ljubljana 1921.
23. P. Razvojne nujnosti. (Slov. Narod, LIV, št. 169, 175. Ljubljana 1921.)
24. K. internacionala. (Sl. Narod, LV, št. 99, 1922.)
25. Pohvala nune Efimije carju Lazarju. (Slov. Narod, LV, št. 150, Ljubljana 1922.)
26. Naša železna valuta. (Slov. Narod, LIV, št. 245, Ljubljana 1921.)
27. Nikola Pašić na Bledu. (Slov. Narod, LV, št. 166, 1922.)
28. Vprašanje Carigrada in Trakije. (Slov. Narod, LV, št. 226, Ljubljana 1922.)
29. Absolutizem in draginja. (Jutranje Novosti, I, 37, 1923.)
30. Ob jubileju Dr. Fr. Deržanca. (Slov. Narod, 5. I. 1922.)
31. Alfred Lloyd Hardy in Jugoslovani. (Slov. Narod, LV, 161, 162, Ljubljana 1922.)

III. Govori.

1. Edvardu Rusjanu. Nagrobni govor dne 11. I. 1911. Ponatisnila Slovenski Narod XLIV., št. 15, dne 19. I. 1911,

Ljubljana, ter Словенски „Југ“ VIII, 3., 1911.

2. Slovenija, vstani! Govor ameriškim Slovencem, 28. IV. 1916. Cleveland, Ohio 1916.

3. Sloveni behu i biće opet jednog! Fragment iz govora »Serbia virtute domina gentium«, držanega v hotelu Savoy v Londonu 1917. („Напред“, Bizerta 1918).

7. Slavnostni govor na XII. kongresu poljskih zdravnikov in naravoslovcev v Varšavi leta 1925. Objavljen v »Księga pamiatkowa XII. Zjazdu lekarzy i Przyrodników Polskich u roku 1925. Tom I. Varsava 1926.

Literatura o N. Zupaniču.

Dražica Pavlović v uvodu k srbskemu prevodu knjige Macedonien

Rojstna hiša N. Zupaniča v Gribljah ob Kolpi.

4. Nikoli Pašiću. Nagrobni govor dne 12. decembra 1926, objavljen v Politiki, Beograd 13. decembra 1926.

5. Jovanu Cvijiću. Nagrobni govor dne 18. januarja 1927, Beograd, objavljen dne 12. II. 1927 v Samoupravi, Ljubljana.

6. Pozdravni govor o priliki otvoritve II. kongresa mednarodnega antropološkega društva v stari mestni hiši v Pragi dne 14. sept. 1. 1924. Objavljen v knjigi: »II. Session Prague« v izdaji Instit. Internat. d' Anthropologie, Paris 1926, str. 24—26.

u. türkische Problem. („Дело“ XVII, Beligrad 1903). — („Коло“ Beligrad 1903. — Sveta Simić (referat o knjigi Macedonien..., Српски књижевни Гласник, IX. Beligrad 1903). — L. Niederle (Referat o Sistemu histor. antrop., Pravek 1909). — Obzor V/189. — R. Jeremić: Pregled I/1, Sarajevo 1910. — Izveštaj o antropološkom i paleontološkom radu o Narodnom muzeju i ekskurziji u Beloj Kranjskoj (XXIII. godišnjak Srpske kralj. akademije), Beograd 1910. — Dwie prace antropologiczne o ludności polwyspu Balkanskiego

go, I. Talko — Hrynczewicz v Odbitka z czasopisma Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Kosmos XXXVI., Lwow 1911. — M. Равнилар (M. Митић), O jednoj desetogodišnjici. Beligrad 1911. — L. Pirce, iz življenja Dr. N. Zupaniča. (Uvod k govoru „Slovenija vstani!“ Cleveland 1916. — P. S. Taletov. Srbi in dr. N. Županič (Jutranje novosti, I. 75). Ljubljana 1923. — „Jutranje Novosti“, I. 53, 35, 36 39, 41, et pass. Ljubljana 1923). — P. R. Radosavljevich: Who are the Slavs? Boston 1918, str. 191 et pass. — Radikalna stranka u Slovenačkoj. Almanah Pašić, knj. I., str. 61—66, Beograd 1924. — S. Vurnik — Dr. Niko Zupanič, Narodna Enciklopedija SHS 1925. — Byzantion, Revue internationale d'Études des Byzantines, Tome II. Paris-Liège 1926. — O.: Niko Županič, Povodom 50-godišnjice života i 25-godišnjice nacionalnog rada. Narodno Djelo, Zagreb, god. I., br. 43 od 28. nov. 1926, str. 2—3 (s sliko in faksimilom podpisa). — Jubilej g. dra. Nike Zupaniča (s sliko), Politika, Beograd, god. XXIII., broj 6683, od 1. dec. 1926. — Niko Županič, povodom 25-godišnjice nacionalnog rada. Novosti, Zagreb, god. XX, broj 334, 2. dec. 1926. — O.: Povodom 25-godišnjice nacionalnog rada g. dr. Nike Zupaniča. Samouprava, Beograd, br. 274, od 1. dec. 1926. — Paul V. Breznik: Dr. Nico Zupanič Revue des Balkans IX./IV. 1927. p. 144/45.

Dr. S. Vurnik.

Desetletnica smrti Milana Mitića.

V toku svetovne vojne je sklenil svoje mlado življenje mož, ki je obetal postati med Srbi odličen predstavitelj prazgodovinske in klasične arheologije. To je bil Milan Mitić ali jeromonah Donat Mitić, kakor se je imenoval potem, ko je oblekel črno meniško haljo. Reven od doma, moral je že zgodaj

piti iz čaše bridkega spoznanja o življenju. Življenje ga je razočaralo, toda on je ostal idealist, močan in vzvišen v svojih nazorih in pogledih na svet. Razen z arheologijo se je bavil tudi s cerkvenim govorništvom in publicistiko in je, prežet za jugoslovansko idejo, začetkom vojne v Nišu večkrat o Slovencih pisal članke v tašmošnje politične liste. Krasen je njegov članek »Jedan presto koji čeka«, ki obravnava v kratkem usodo Slovencev v zgodovini in pomen gosposvetškega polja na Koroškem. Članek je izšel, če se ne motim, jeseni leta 1914. v Nišu, v listu »Novosti«, katere je urejeval pokojni Savčić, bivši urednik »Pravde«.

Milan Mitić je bil rojen v Beogradu 1. marca 1886 in je umrl istotam 26. maja 1916. Osnovno šolo in šest razredov gimnazije je dovršil v Šabcu, maturo pa je položil v Beogradu leta 1905. Na filozofski fakulteti beograjskega vseučilišča je poslušal klasično filologijo in arheologijo pri profesorju M. M. Vašiču. Po dokončanih studijah je bil leta 1909. imenovan za asistenta v beograjskem Zgodovinsko-umetniškem muzeju. Za balkanske vojne, po Kumanovski bitki, je bil v jeseni leta 1912. dodeljen avtorju teh vrst in je potoval z njim v politični misiji na Dunaj. Ko se je začetkom leta 1913. vrnil v Srbijo, je bil Mitić imenovan za suplenta na gimnaziji in učiteljšišču v Aleksincu. Toda že junija istega leta se je vrnil v Beograd in se tam za nekaj časa posvetil studiju prazgodovinske arheologije in publicistiki. V aprilu leta 1914. pa je Mitić vstopil kot redovnik v samostan Rakovico pri Beogradu in je bil še novembra istega leta posvečen za jeromonaha v Nišu. Ko so Avstrijci zasedli Srbijo, so Mitića vjeli v samostanu Kaliniču. Da bi izdal neke tajnosti, posebno glede umika srbske